

Sygn. akt *II C 1025/11*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 kwietnia 2014 roku

Sąd Okręgowy Warszawa- Praga w Warszawie Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Hanna Wawrzyniak

Protokolant Hanna Yushkevich

po rozpoznaniu w dniu 2 kwietnia 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. J.**

przeciwko **D. F.**

o zachówek

- 1 . Zasądza od pozwanego D. F. na rzecz powódki G. J. kwotę 44 472 zł. (czterdzieści cztery tysiące czterysta siedemdziesiąt dwa złote) z ustawowymi odsetkami od dnia 22 lipca 2011 roku do dnia zapłaty,
- 2 . W pozostałej części powództwo oddala;
- 3 . Zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 609,24 zł. (sześćset dziewięć złotych 24/100) tytułem zwrotu kosztów procesu;
- 4 . Nakazuje pobrać od powódki na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego Warszawa Praga w Warszawie kwotę 1772 zł. (jeden tysiąc siedemset siedemdziesiąt dwa) tytułem wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa.

Sygn. akt *II C 1025/11*

UZASADNIENIE

Powódka G. J. w pozwie z dnia 22 lipca 2011 roku, wniesionym przeciwko pozwanemu D. F. wniosła o zasądzenie na jej rzecz zachowku w wysokości 104.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenie zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego (k. 2-5).

W złożonej odpowiedzi na pozew, pozwany D. F. uznał powództwo co do kwoty 12.467 złotych, wnosząc o oddalenie powództwa co do kwoty 91.533 złotych oraz wniósł o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 48-51).

Pismem procesowym z dnia 01 lutego 2013 roku powódka rozszerzyła żądanie pozwu do kwoty 152.151,66 złotych wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od kwoty 104.000 złotych, od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz od kwoty 48.151,66 złotych, od daty rozszerzenia powództwa do dnia zapłaty (k. 183-184).

Powyższe stanowiska procesowe strony popierały do zakończenia przewodu sądowego (k. 342).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

Dziadek ojczysty stron J. F. pozostawał w związku małżeńskim ze spadkodawczynią S. F.. Mieli oni dwóch synów : Z. F., ojca powódki oraz E. F., ojca pozwanego. W skład majątku małżonków J. i S. F. wchodziła nieruchomości gruntowa, składająca się z działek nr (...) (obecnie działka ewidencyjna nr (...)), (...) i (...) (obecnie działka ewidencyjna nr (...)) - położona w miejscowości P. w gminie W..

J. F. zmarł w dniu 13 listopada 1986 roku. W wyniku przeprowadzonego postępowania spadkowego udział przypadający na J. F. we współwłasności nieruchomości położonej w P., wynoszący $\frac{1}{2}$, nabyła żona S. F. oraz synowie Z. F. i E. F. - po $\frac{1}{3}$. W efekcie spadkodawczyni S. F. przysługiwał udział wynoszący $\frac{4}{6}$ we współwłasności nieruchomości położonej w P. (udział wynoszący $\frac{1}{3}$ nabyty w wyniku spadkobrania po zmarłym mężu J. F. oraz udział wynoszący $\frac{3}{6}$ z tytułu wspólności ustawowej małżeńskiej) oraz każdemu z jej synów - udziały wynoszące po $\frac{1}{6}$.

/dowód: postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy – Pragi w Warszawie II Wydział Cywilny z dnia 21 grudnia 1987 roku, k. 14, odpis skrócony aktu zgonu J. F., k. 18

Z. F. zmarł w dniu 30 grudnia 1991 roku. Spadek po nim, w skład którego wchodził udział wynoszący $\frac{1}{6}$ we współwłasności nieruchomości położonej w P., nabyła w całości córka, powódka G. J..

Spadek po zmarłym w 1999 roku E. F. nabył w całości jego syn, pozwany D. F..

/dowód: postanowienie Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy I Wydział Cywilny z dnia 30 sierpnia 1995 roku, k. 13, odpis skrócony aktu małżeństwa powódki, k. 16, odpis skrócony aktu urodzenia powódki, k. 17, odpis skrócony aktu zgonu Z. F., k. 19, przesłuchanie pozwanego, k. 339-342

Spadkodawczyni S. F. zmarła w dniu 19 stycznia 1994 roku w W.. W dniu 22 maja 1995 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi w sprawie II NS 643/95 wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po S. F.. Wniosek w tej sprawie składała powódka, pozwany nie wiedział, że taka sprawa się odbyła. Spadkodawczyni w dniu 22 czerwca 1993 roku sporządziła testament notarialny, w którym do całego spadku powołała pozwanego. Pozwany poinformował powódkę o testamencie w 1999 roku, po śmierci swojego ojca. Strony nie utrzymywały bliskich relacji. Powódka, będąca wnuczką zmarłej, nie została ujęta w testamencie. Postępowanie spadkowe po śmierci S. F. zostało przeprowadzone przez pozwanego dopiero w 2012 roku. Wcześniej próbował nieskutecznie przeprowadzić to postępowanie. Powódka testamentu babci nie widziała a jego otwarcie i ogłoszenie nastąpiło dopiero w toku postępowania przed Sądem Rejonowym dla Warszawy Pragi Południe – w dniu 6 kwietnia 2011 roku w sprawie II Ns 850/10. Sąd w sprawie tej zmienił wcześniejsze postanowienie o stwierdzeniu o nabycia spadku po S. F. i w efekcie spadek po niej nabył pozwany w całości.

/dowód: postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi – Południe w Warszawie I Wydział Cywilny z dnia 06 kwietnia 2012 roku, k. 15, odpis skrócony aktu zgonu S. F., k. 20/

Nieruchomość gruntowa położona w miejscowości P. w gminie W. w powiecie (...) stanowi jedyny składnik majątku spadkowego po zmarłej S. F.. Nieruchomość ta składa się z działek ewidencyjnych nr (...) o powierzchni 1,95 ha i nr (...) o powierzchni 0,83 ha. Na dzień 19 stycznia 1994 roku, to jest dzień śmierci spadkodawczyni S. F., nieruchomość objęta była Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego dla gminy W., zatwierdzonym Uchwałą nr (...) Rady Gminy z dnia 24 kwietnia 1987 roku. Zgodnie z ustaleniami zawartymi w MPZP działka nr (...) położona była na obszarze oznaczonym jako RL – lasy, natomiast działka nr (...) na obszarze klasyfikowanym, jako RP/RZ – uprawy polowe i ogrodnicze oraz łąki i pastwiska. Obszar oznaczony jako RP/RZ nie dopuszczał zabudowy siedliskowej ani zainwestowania kubaturowego związanego z produkcją rolną. Działka ewidencyjna nr (...) stanowiła teren leśny, porośnięty drzewostanem sosnowym w wieku około 30 lat. Działka ewidencyjna nr (...) stanowiła natomiast teren niezagospodarowany, położony przy drodze gminnej. Na działce tej znajdowały się łąki oraz tereny zadrzewione. Wartość rynkowa prawa własności do działki ewidencyjnej nr (...) według stanu na dzień 19 stycznia 1994 roku a cen aktualnych na dzień 23 lipca 2013 roku wynosiła 86.652 złotych, zaś działki ewidencyjnej nr (...) - 180.180 złotych. Tym samym łączna wartość rynkowa nieruchomości wynosiła kwotę 266.832 złotych.

W dniu 26 lutego 2007 roku zostało uchwalone Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy W., które zmieniło przeznaczenie działki ewidencyjnej nr (...) z upraw polowych i ogrodnich oraz łąk i pastwisk na tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe – jednorodzinne.

/dowód: opinia pisemna sporządzona przez biegłego sądowego A. S., k. 203- 239, uzupełniająca opinia ustna sporządzona przez biegłego sądowego A. S., k. 319-322, przesłuchanie powódki, k. 338-339, przesłuchanie pozwanego, k. 340-342

Pismem z dnia 30 czerwca 2011 roku, doręczonym pozwanemu w dniu 06 lipca 2011 roku, powódka wezwała pozwanego do zapłacenia na jej rzecz zachowku w wysokości 104.000 złotych.

/dowód: ostateczne wezwanie do zapłaty z dnia 30 czerwca 2011 roku, k. 11-12, potwierdzenie odbioru, k. 10

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie powołanych dowodów. W swoich ustaleniach Sąd oparł się na dowodzie z opinii pisemnej i ustnej biegłego sądowego A. S.. Opinia została sporządzona przez biegłego sądowego, wpisanego na listę biegłych tut. Sądu, osobę będącą profesjonalistą i dysponującą wiadomościami specjalnymi. Opinia biegłego odniosła się wprost do zakresu udzielonego przez Sąd zlecenia. Waler wiarygodności i obiektywizmu opinii biegłego potwierdzają wnioski końcowe opinii, w których biegły wyraził jednoznaczne stanowisko, obejmujące precyzyjne wyliczenie wartości nieruchomości.

Sąd oddalił wniosek powódki, zgłoszony na terminie rozprawy w dniu 26 lutego 2014 roku, o dopuszczenie dowodu z kolejnej (trzeciej) opinii biegłego sądowego, na okoliczność wartości nieruchomości, albowiem w sprawie zostały przeprowadzone już dwa dowody z opinii biegłych. W opiniach tych biegli dokonali podobnej wyceny działki nr (...) (a nawet biegły Ł. wycenił tę działkę na wyższą kwotę niż biegły S.), ale wynikało to z faktu, że działka ta w dacie śmierci S. F. i obecnie była i jest działką leśną. Opinie biegłych różniły się natomiast diametralnie, jeśli chodzi o wycenę działki nr (...), ale wynikało to z tego, iż biegły Ł. przyjął do oceny przeznaczenie działki nr (...) pod zabudowę jednorodziną, zaś biegły S. jako obszar rolny, co było związane ze zmianą przeznaczenia działki na podstawie wskazanego Studium z 2007 roku. Powódka wносиła o kolejny dowód z opinii biegłego, podnosząc, że opinia biegłego S. jest dotknięta błędem, z uwagi na przyjęte w obliczeniach przeznaczenie nieruchomości. W ocenie Sądu opinia biegłego S. nie jest dotknięta błędem, albowiem dokonał on wyceny zgodnie z zaleceniem Sądu. Wprawdzie w opinii tej znalazło się jedno stwierdzenie, z którym Sąd się nie zgadza a mianowicie takie, że wartość działki (...) byłaby taka sama – zarówno przy przyjęciu jej rolnego jak i budowlanego charakteru, ale w ocenie Sądu nie dyskwalifikuje ono opinii a ponadto miało ono charakter jedynie dodatkowy, nie mający wpływu na treść opinii. Zdaniem Sądu wystarczającym zatem było przeprowadzenie dowodu z opinii dwóch biegłych, bowiem to do oceny Sądu należy, którą z opinii uzna za miarodajną dla rozstrzygnięcia, w szczególności, że Sąd dysponuje wyceną działki nr (...) w dwóch spornych aspektach – jako działki rolnej oraz jako działki przeznaczonej pod zabudowę. Dowód z trzeciej opinii biegłego zmierzałby do wykazania okoliczności, na które to dowody zostały już przeprowadzone, nie było zatem potrzeby dopuszczania takiego dowodu.

Wskazane dokumenty nie były podważane przez żadną ze stron, w związku z czym zostały przyjęte za autentyczne i wiarygodne.

Sąd dał wiarę zeznaniom stron, bowiem były spójne i korelowały z pozostałym materiałem dowodowym.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Powództwo jest częściowo zasadne.

Zgodnie z art. 991 § 1 kc, zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadła przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Instytucja zachowku stanowi ustawową ochronę interesów majątkowych osób najbliższych osobie spadkodawcy. Do kręgu takich osób zalicza się powódka, będącą wnuczką

zmarłej S. F.. Tym samym powódce przysługuje roszczenie z tytułu zachowku, bowiem jest ona osobą, która byłaby powołana do dziedziczenia ustawowego po zmarłej, nadto powódka nie otrzymała należnej kwoty zachowku w innej postaci (darowizny czy zapisu). Powódka nie została też wydziedziczona, ani też nie została uznana za niegodną dziedziczenia. Roszczenie powódki z tytułu zachowku nie było co do zasady kwestionowane przez pozwanego. Uznał on żądanie pozwu do kwoty 12.467 złotych. Uprawnionej powódce przysługuje zachówek w wysokości połowy udziału spadkowego, który by jej przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Nie jest bowiem osobą trwale niezdolną do pracy.

W celu ustalenia sumy należnego zachowku koniecznym było ustalenie substratu zachowku, na który składa się czysta wartość spadku, stanowiąca różnicę między wartością stanu czynnego spadku (aktywów) a wartością stanu biernego spadku

(pasywów). Ani art. 991 kc ani przepisy następne, odnoszące się do instytucji zachowku, nie regulują w sposób bezpośredni kwestii związanych z datą, na którą winien być określony i obliczony zachówek. Orzecznictwo wypracowało ten sposób, poprzez zastosowanie – per analogiam – takiej samej zasady, jaka obowiązuje na gruncie art. 995 kc, przy obliczaniu wartości przedmiotu darowizny zaliczanej do spadku. Na gruncie wskazanego przepisu obowiązuje zasada ustalenia wartości darowizny według stanu z chwili jej dokonania a cen z chwili ustalania zachowku. Na tej podstawie przyjmuje się w orzecznictwie, że wartość praw należących do spadku ustala się według stanu z chwili otwarcia spadku a cen z chwili orzekania o zachowku (tak też uchwała SN z dnia 26 marca 1985 roku, III CZP 75/84, OSNCP 1985, nr 10, poz. 147, wyrok SN z dnia 14 marca 2008 roku, IV CSK 509/07, LEX nr 445279).

Datą otwarcia spadku, zgodnie z art. 924 kc, jest chwila śmierci spadkodawcy. Spadkodawczyni S. F. zmarła w dniu 19 stycznia 1994 roku i data ta jest wiążąca, jeżeli chodzi o ustalenie stanu czynnego spadku. Okolicznością bezsporną w sprawie było, iż w skład spadku po zmarłej wchodził wyłącznie udział wynoszący 2/3 w prawie własności nieruchomości opisanej powyżej, położonej w P.. Koniecznym więc dla obliczenia zachowku było ustalenie wartości tejże nieruchomości na datę orzekania o zachowku i jej stanu na dzień 19 stycznia 1994 roku. Wartość ta stanowiła kwestię sporną między stronami. Pierwotnie powódka opierała wysokość swojego roszczenia na prywatnej opinii, sporządzonej przez rzeczoznawcę majątkowego Ł. W.. Z operatu wynikało, iż wartość nieruchomości wynosi 624.000 złotych, przy czym działka nr (...) została poddana wycenie jako działka przeznaczona pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i zabudowę rekreacyjną, nie zaś jako obszar przeznaczony pod uprawy polowe i ogrodnicze oraz łąki i pastwiska, jakim w istocie w dacie otwarcia spadku była działka ewidencyjna nr (...). Taka pozasądowa ekspertyza, sporządzona na zlecenie powódki, nie podlegała ocenie Sądu jako dowód z opinii biegłego. Stanowiła ona wyłącznie poparcie stanowiska powódki (tak też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 08 czerwca 2001 roku - I PKN 468/00, OSNP 2003, Nr 8, poz. 197).

W celu ustalenia wartości nieruchomości Sąd dopuścił w dniu 18 stycznia 2012 roku dowód z opinii biegłego do spraw wyceny nieruchomości, celem określenia wartości nieruchomości według stanu na datę 19 stycznia 1994 roku i wartości aktualnej. Biegły sądowy J. Ł. w dokonanej wycenie określił wartość nieruchomości na kwotę 912.910 złotych, przy czym biegły wziął pod uwagę przeznaczenie nieruchomości zgodne z obowiązującym obecnie Studium, tożsamo jak biegła w prywatnej opinii powódki. W dniu 23 kwietnia 2013 roku Sąd dopuścił dowód z opinii kolejnego biegłego z zakresu wyceny nieruchomości, na okoliczność określenia wartości nieruchomości, przy ustaleniu wpływu na wskazaną wartość czynników w postaci przede wszystkim przeznaczenia nieruchomości, zgodnego z obowiązującym na dzień 19 stycznia 1994 roku Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego. Biegły sądowy – rzeczoznawca majątkowy A. S. w złożonej opinii wskazał, że wartość nieruchomości wynosi 266.832 złotych. Biegły sądowy oszacował sporną wartość według stanu na dzień otwarcia spadku, to jest dzień 19 stycznia 1994 roku, kiedy to działka nr (...) nie była działką przeznaczoną pod zabudowę jednorodzinną i rekreacyjną a cen bieżących - na datę orzekania. W ocenie Sądu taki sposób wyliczenia wartości działki nr (...) winien mieć zastosowanie w sprawie niniejszej – a zatem zgodny z jej przeznaczeniem obowiązującym na datę otwarcia spadku. Jak podniósł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 marca 2008 roku - IV CSK 509/07 zachówek jest w pewnym sensie zastępczą formą dziedziczenia, ma bowiem zapewnić członkom najbliższej rodziny spadkodawcy korzyści związane ze spadkobranie, stanowi on swoisty „surogat” spadku, stąd trzeba brać pod uwagę faktyczny stan majątku spadkowego w dacie otwarcia spadku. Gdyby więc powódka została powołana do dziedziczenia ustawowego, nabyła by udział

we współwłasności nieruchomości składającej się z działek ewidencyjnych o numerach (...), przy czym w przypadku działki numer (...), byłby to obszar z przeznaczeniem na uprawy polowe i ogrodnicze oraz łąki i pastwiska. Późniejsza zmiana przeznaczenia nieruchomości nie wywarłaby wpływu na określenie przedmiotu nabytego uprzednio przez spadkobierców. W ocenie Sądu, jeśli w okresie pomiędzy datą otwarcia spadku a datą orzekania o zachowku nastąpiło przysporzenie majątku spadkowego, na skutek np. zmiany przeznaczenia nieruchomości, to przysporzenie to winno przyspaść osobie, która majątkiem spadkowym dysponowała. Nie wiadomo bowiem, czy gdyby powódka odziedziczyła spadek po babci, to w 2007 roku, gdy nastąpiła zmiana przeznaczenia działki nr (...), byłaby nadal właścicielką nieruchomości spadkowej, czy też przed tą datą by ją sprzedała. Zwłaszcza, że nie jest nieruchomością spadkową zainteresowana, pomimo iż od wielu lat jest jej współwłaścicielką. Nie była nią również zainteresowana, kiedy to w toku niniejszego procesu pozwany proponował powódce oddanie jednej z działek i tym samym zaspokojenie jej roszczenia z tytułu zachowku.

Określenia wartości rynkowej nieruchomości dokonuje się w wyniku przeprowadzonej wyceny (art. 150 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami). Wyboru właściwego podejścia oraz metody i techniki szacowania nieruchomości dokonuje rzeczoznawca majątkowy, uwzględniając w szczególności cel wyceny, rodzaj i położenie nieruchomości, przeznaczenie w planie miejscowym, stan nieruchomości oraz dostępne dane o cenach, dochodach i cechach nieruchomości podobnych (art. 154 ust. 1 ugn). Na gruncie art. 154 ugn rzeczywiście przeznaczenie nieruchomości, wynikające z planu miejscowego, nie zawiera się w pojęciu stanu nieruchomości – są to różne pojęcia. Rozróżnienie tych dwóch pojęć było wielokrotnie podnoszone w orzecznictwie sądów administracyjnych, ale w ocenie Sądu nie można tych rozważań przenosić na grunt sprawy niniejszej. Pojęcie bowiem „stanu nieruchomości” – na gruncie art. 154 ugn nie jest tożsame z pojęciem „stanu spadku”, występującym na gruncie przepisów Kodeksu cywilnego o zachowku. Pojęcie „stanu spadku” jest pojęciem szerszym od pojęcia „stanu nieruchomości” – na gruncie przepisów ugn. Zdaniem Sądu do pojęcia „stanu spadku” wchodzi przeznaczenie nieruchomości, albowiem jest to stan, w jakim dany podmiot uzyskałby spadek, gdyby doszło do dziedziczenia ustawowego. Również orzeczenia, na które powołuje się pełnomocnik powódki, nie zmieniają nic w sprawie, albowiem orzeczenia te dotyczą instytucji działu spadku a więc innej niż zachowek. Wartość zachowku zaś została wyliczona w sprawie w sposób zgodny z prezentowanym powszechnie poglądem orzecznictwa tj. według cen z daty orzekania o zachowku. W związku z powyższym Sąd w swoich ustaleniach oparł się na opinii biegłego sądowego A. S., która oszacowała wartość nieruchomości w takim stanie i z takim przeznaczeniem, jaki istniał w chwili otwarcia spadku a cen aktualnych.

W związku z powyższym, zachowek należny powódce wynosił będzie 44.472 złotych ($2/3 \times 266.832 \text{ złotych} = 177.888 \text{ złotych} : 2 = 88.944 \text{ złotych} : 2$ (jako udział spadkowy) = 44.472 złotych).

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 kpc i art. 113 uksc.